

Araştırma Makalesi

Emlek yöresi âşıklık geleneğine yönelik bir inceleme: Âşık İzzet Savaş örneği

Mehmet Der¹ ve Mahir Mak²

Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Müziği Ses Eğitimi, Bölümü Sakarya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 21 Ocak 2023

Kabul: 13 Haziran 2023

Online Yayın: 30 Haziran 2023

Anahtar Kelimeler

Anadolu Âşıklık Geleneği

Âşık İzzet Savaş

Emlek yöresi

Sivas

2822-3195 / © 2023 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Öz

Âşıklık geleneğinin tarih içindeki köklü yapısı, bölgesel olarak farklılıklar ve çeşitlilikler alan üzerine yapılan çalışma sayısını arttırmıştır. Bu kültürel bölgelerden biri olan Emlek ve bu alanın önemli temsilcilerinden biri olan Âşık İzzet Savaş da geleneğin temsili ve anlaşılması adına önemli bir yerde durmaktadır. Emlek yöresi bölgesel farklılıklarla Anadolu âşıklık geleneği içinde kendine özgü bir yere sahiptir. Pir Sultan Abdal, Âşık Kamter, Âşık Veli, Âşık Ağâhi, Âşık Kul Sabri, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali İzzet Özkan gibi âşıkları yetiştirmiş bu kültürel alanın son temsilcilerinden Âşık İzzet Savaş üzerine hazırlanmış akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmanın odağında, Emlek Yöresi Âşıklık Geleneğinde İzzet Savaş'ın konumu nedir sorusunun yanı sıra bu gelenek içerisinde İzzet Savaş'ı diğer âşıklardan ayıran özellikler nelerdir? gibi alt sorusuna cevaplar aranmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden öyküleme ve doküman analizi kullanılmıştır. İzzet Savaş'ın sanat yaşamı öyküleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Doküman analizi yöntemiyle konuya dair görsel, işitsel ve yazınsal malzemeye ulaşılmış, Emlek yöresi âşıklık geleneği üzerine yazılmış az sayıda kaynak incelenmiştir; Âşık İzzet Savaş'ın yakın çevresi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak Âşık'ın hayatı, âşıklığı ve âşıklık geleneği içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda; Emlek müzik kültüründeki vokal, çalgısal ve yapısal özellikler belirlenmiş, İzzet Savaş'ın bu özellikleri ne ölçüde yansıttığı tespit edilmiştir. İzzet Savaş'ın Emlek kültürel alanından ziyade kendine has vokal icra özellikleri de vurgulanmıştır.

Makaleye atıf için

Der, M., & Mak, M. (2023). Emlek yöresi âşıklık geleneğine yönelik bir inceleme: Âşık İzzet Savaş örneği. *Türk Müziği*, 3(2), 197-210.

Giriş

Anadolu âşıklık geleneği İslamiyet öncesinden günümüze aktarılan köklü bir gelenektir. Bu gelenek varlığını farklı zaman ve mekânlarda korumak için; içinde bulunduğu toplumun değerler bütünüyle yoğunlaşıp, farklı kurallar olarak ve her deneyim sonucunda kendine farklılık katarak günümüze kadar gelmiştir (Akdağoğlu, 2021: 46). Türkiye’de farklı bölgelerde görülen âşıklık geleneği bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte Anadolu âşıklık geleneğinin devamı niteliğindedir. Türkiye’de âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden birisi Emlek kültür bölgesidir. “Zengin bir folklorla sahip olan Sivas’ta şimdye kadar 450 civarında âşık yetişmiştir. Bunlardan 116’sı Emleklidir. Nihai rakam olmayan bu sayının, bulunacak bilgi ve belgelerle daha da artacağı şüphesizdir” (Moran, 2005: 24). Sivas iline tarihsel olarak bakıldığında kültürel açıdan zengin yapıya sahip olduğu görülür. 1931 yılında düzenlenmeye başlayan “Sivas Halk Şairleri Bayramı” bu kültürel zenginliğe bir örnektir. Büyük bir bölümü Sivas ili içerisinde olan Emlek bölgesi de bu kültürel zenginlikten beslenmiş, âşık merkezlerinden birisi konumuna gelmiştir. Emlek bölgesi Âşık Veysel Şatıroğlu, Âli İzzet Özkan, Kul Sabri, Âşık Veli gibi âşıklık geleneği için önemli isimlere ev sahipliği yapmıştır. Emlek bölgesi Sivas, Yozgat, Tokat ve Kayseri illerinin bazı kısımlarını kapsayan geniş bir alana yayılmış kültürel bir bölgedir. Bölge

¹ Sorumlu Yazar, Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Müziği Ses Eğitimi, Bölümü Sakarya, Türkiye. E-mail: mehmetder@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0001-5538- 824X

² Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Çalgı Eğitimi Bölümü, Sakarya, Türkiye. E-mail: mahirmak@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-5916- 3096

coğrafyasının bu kadar geniş olması âşık sayısının da fazla olmasını, âşıklar arasındaki etkileşim de kültürü ve geleneği canlı tutmayı sağlamıştır.

Anadolu âşıklık geleneğinden ayrı düşünülemez Emlek bölgesi, saz ve vokal icra özellikleri bakımından diğer bölgelerden ayrılmaktadır. Bu saz ve vokal icra özelliklerini en iyi yansıtan âşıkların başında Emlek bölgesi son dönem âşıklarından İzzet Savaş gelmektedir. İzzet Savaş'ın bölge müzik kültürüne hakimiyeti ve icra kabiliyeti yöre halkı ve âşıkları tarafından takdir edilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda Anadolu'daki âşıklık geleneği üzerine yapılan akademik çalışmalarda belirgin bir artış görülmektedir. Alanın çeşitliliği ve geleneğin yaşadığı kültürel alanlara göre gösterdiği farklılıklar, müzik araştırmacıları nezdinde âşıklık geleneği üzerine çalışmaları ayrıcalıklı bir yere taşır. Emlek bölgesi olarak tanımlanan kültürel alan ve bu alanın önemli temsilcilerinden biri olan İzzet Savaş da geleneğin temsili ve anlaşılması açısından kıymetlidir.

Araştırmanın Problemi ve Amacı

Emlek yöresi âşıklık geleneği ve İzzet Savaş'ın bu gelenek içindeki yeri akademik olarak çalışılmamıştır. Kaybolmaya yüz tutmuş bu geleneğin ve bu gelenek temsilcisi üzerine bir alan yazının olmayışı, çalışmanın odaklandığı temel problemdir. Bu çalışma sayesinde, Anadolu âşıklık geleneği içinde Emlek yöresinin tanımlanması ve Aşık İzzet Savaş'ın temsili açıdan nasıl bir anlam ifade ettiği ve bu gelenek içerisindeki yerinin irdelenip kayıt altına alınması amaçlanmaktadır. Araştırmanın temel problemi;

- Emlek yöresine âşıklık geleneğine İzzet Savaş'ın katkıları nelerdir?

Alt problemleri

- Emlek yöresi âşıklık geleneğinin temel özellikleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bir betimsel alan araştırması da kabul edilebilecek çalışmada, Aşık İzzet Savaş'ın sanat yaşamı öyküleme yöntemi ile oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Doküman analizi ile konuya dair görsel, işitsel ve yazınsal malzemeye ulaşılmış, Aşık İzzet Savaş'ın yakın çevresi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak Aşık'ın, hayatı, âşıklığı ve âşıklık geleneği içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bireysel görüşmeler, İhsan Öztürk ile 28.12.2022 tarihinde, Veysel Kaymak ile 12.09.2022 tarihinde yapılmıştır.

Etik

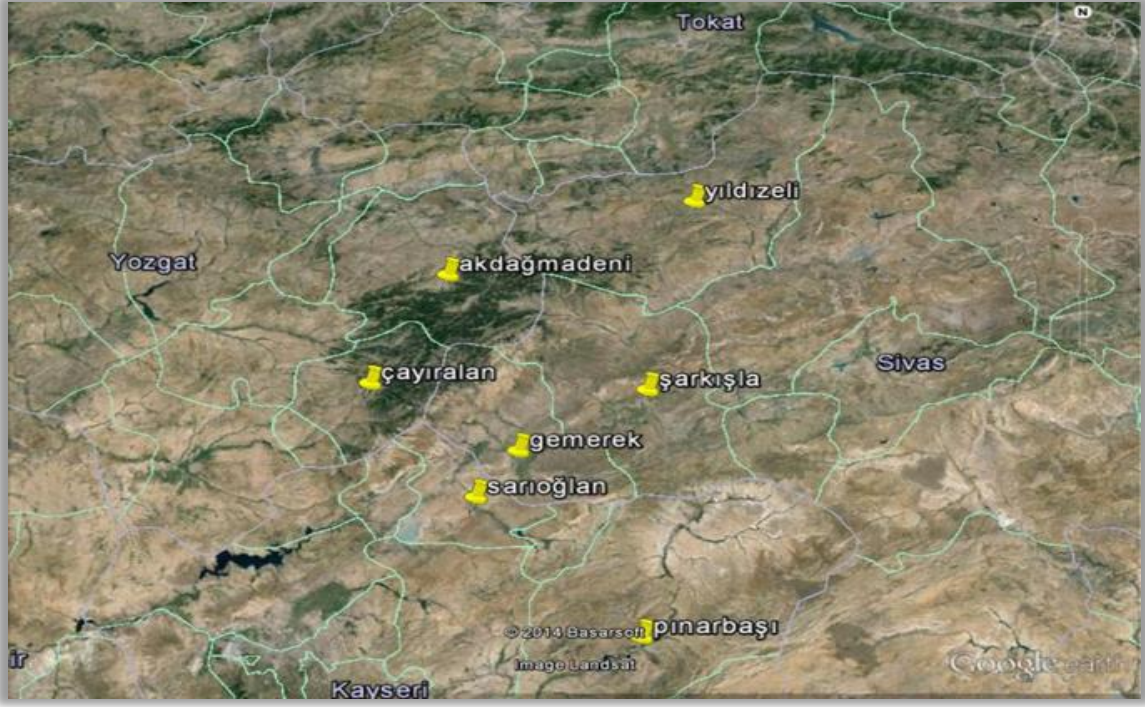
Görüşme yapılan kişiler ilgili konuda görüşlerine ve bilgisine başvurulacak uzman kişiler olup, görüşmelerle ilgili olarak rıza beyanları alınmış olup, gönüllülükleri dahilinde yapılmıştır. Verdikleri bilgiler alıntılarla, çarpıtmadan, değiştirmeden, tarafsız olarak etik hassasiyetle araştırmada raporlaştırılmıştır.

Bulgular

Emlek Yöresi Âşıklık Geleneği

Türk halk müziğini besleyen kaynaklardan biri de Anadolu âşıklarıdır. Bu gelenek, Anadolu'nun kuzeydoğusundan, orta ve güney kesimlerine kadar geniş bir alana yayılmıştır. Sivas bu geniş alan içinde yetiştirdiği âşıklarla, bu kültüre kaynak sağlaması nedeniyle mühim bir yere sahiptir. Bu alanın temsilcileri arasında Pir Sultan Abdal, Âşık Kamter, Âşık Veli, Âşık Ağâhi, Âşık Kul Sabri, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali İzzet Özkan gibi bilinen önemli halk ozanları yer almaktadır. Âşıklık geleneğinin ana hatlarını, Doğu Anadolu bölgesinde Kars- Erzurum, Karadeniz bölgesinde Kastamonu, Güneydoğu Anadolu bölgesinde Şanlıurfa- Gaziantep, Akdeniz bölgesinde Adana, İç Anadolu bölgesinde ise özellikle Sivas ili oluşturmaktadır. Her bölge çalınan çalgılar, ağır özellikleri, vokal icra teknikleri ve âşık olmanın gereklilikleri birbirleriyle farklılık gösterse de hepsi aynı geleneğin farklı bölgelerdeki yansıma şekilleridir. Makalenin konusu özelinde Sivas, âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden biridir. “Zengin bir folklorla sahip olan Sivas'ta şimdiye kadar 450

civarında âşık yetişmiştir. Bunlardan 116'sı Emleklidir. Nihai rakam olmayan bu sayının, bulunacak bilgi ve belgelerle daha da artacağı şüphesizdir" (Moran, 2005: 24).

Şekil 1. Emlek Bölgesi Haritası (Kaynak: Moran, 2015;6).

Emlek yöresi, Kızılırmak'ın kuzeyinde, birkaç dağın çevrelediği, bu dağların arasında ve eteklerinde bulunan köylerin oluşturduğu bir bölgedir. Sivas, Kayseri, Tokat ve Yozgat illerinin bazı ilçelerini ve köylerini içine alan bölgedir. "Şarkışla ilçesinin kuzeyinde, Karababa dağlarının doruğuna çıkılıp aşağılara bakıldığında 70 pârâ olan irili ufaklı Emlek köyleri ayağınızın altında kalır" (Tuncalı, 2000: 9). Kaya (2000: 65); Kaya (1998: 142), Emlek bölgesinin yöreyi çevreleyen dağlar üzerinden tarif etmiştir. "Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sarıklıdağlarla çevrilmiş olan bölgedir." Şekil 1'de Emlek bölgesi içerisinde yer alan iller ve merkez ilçeler verilmiştir.

Emlek; Sivas, Kayseri, Tokat ve Yozgat illerinin bazı ilçelerini ve köylerini içine alan bölgedir. Sivas emlek bölgenin merkezinde yer almaktadır. Diğer illerin Sivas iliyle kesişim noktasındaki ilçe ve köyler emlek bölgesine dahil olmuştur. Emlek coğrafyasında bulunan köylerin başlıcaları şunlardır: "Alaçayır, Beyyurdu, Canabdal, Çakal, Davulalan, Emlekhüyük, Gündül, Peyik, Hardal, Hocabey, Evcı, İğdecik, İlyashacı, Katıralan, Kavak, Kaymak, Kılıçcı, Kümbet, Nallı, Sarıkaya, Ortaköy, Ortatopaç, Saraç, Kürtler, Sarıtekke, Sivrialan, Temecik, Yahyalı, İğdiş, Bozhüyük, Adıyaman, Akpınar, Alaman, Başağaç (Şarklı+Karaya), Benlihasan, Çağlayan, Çerçelan, Çepni, E.Kale, Alakilise, Karaözü, Kıvşak, Kızılcova, Maşlahlı, Mescit, Mezere, Örtülü, Otluk, Veziralan, Yazılıtaş, Yuvalıçayır" (Yıldırım, 2010: 13-14). Yozgat'ın Sarıkaya ve Akdağmadeni, Tokat'ın Yıldızeli ve Menteşe, Sivas'ın Altınyayla, Gemerek ve Büyükkışla ilçelerini içine alan bir daire çizildiğinde dairenin içindeki kısım Emlek bölgesi olarak tanımlanmaktadır. Sayılan bu köyler şekil 2'de harita üzerinde verilmiştir.

Bölge âşıkları Emlek köyleri başta olmak üzere, Sivas'ın diğer köyleri, Kayseri, Nevşehir, Yozgat, Tokat vd. yerlerdeki etkinlik, festival, düğün, âşıklar bayramı, tören ve diğer etkinliklerde sanatlarını göstermişlerdir. Bu etkinliklerle aynı zamanda bu geleneği canlı tutmayı sağlamışlardır. Emlek bölgesindeki köylerin tümü coğrafi bir bölgeyi oluşturmasının ötesinde gelenek, görenek, inanç biçimleri, ağız özellikleri, sosyal yaşam, kültürel değerler yönünden aynı değerlere sahip

Emlek yöresi âşıklık geleneği Sivas âşıklık geleneğinin ya da Anadolu âşıklık geleneğinin dışında değildir. Emlek, Sivas olarak tanımladığımız bu kültürel alan içinde, Anadolu âşıklık geleneğinin kendine özgü temsillerini yaratmıştır. Bu çalışma içerisinde Aşık İzzet Savaş özelinde tanımlayabileceğimiz Emlek âşıklık geleneği, kendine özgü vokal ve çalgısal icra biçimine sahiptir. Yörede kullanılan bağlama çalgısı genelde 12 perdelidir. Şekil 3, 12 perdeli bağlamaya örnektir.

Şekil 3. Yörede kullanılan 12 perdeli bağlama (Web 1)

Halk müziğinde si bemol² olarak belirtilen ses bölgesi bu yörede daha dik bir biçimde icra edilir. Bu durum bölgenin müzikal özelliklerinin en dikkat çekici özelliklerinden birisidir. Bu icra özelliğinin yanı sıra, yöredeki vokal icra biçimi de Emlek yöresi âşıklık geleneği içerisinde kendine özgü bir yer bulmuştur. Uzun havaların tempolu bir şekilde icra edilmesi, ah- vah- hey- dost gibi katma sözlerin kullanılması, kalış seslerinin bir tam ses aralığındaki alt ve üst seslerine sık çarpmalar yapılması, bölgede görülen yaygın vokal icra özellikleridir.

Emlek ağzı uzun hava okuyan kişi vokal tekniklerini (yörede gırtlak kullanma) iyi kullanmalı, hâkim olmalıdır, çünkü belirleyici özelliklerinden birisi gırtlak vibrasyon ve çarpmalarıdır. Bölgede kullanılan ağız özellikleri (gurban olam, getmez oldu gibi) vokal icralara yansımaktadır. Emlek ağzı; bu kültürel havzaya yakın, Çamşılı, Arguvan ve Hekimhan ağzıyla benzer özellikler gösterir.

Ah kaşların altında gözler oynuyor x2
 Ah ya ben nere gidem yara doymuyom oy x2
 Ah Verin dabancamı ben beni vuram x2
 Ah ölüm hayırlıdır böyle gezmeden oy x2

Şekil 4. Katma sözleriyle birlikte Arguvan ağzı uzun hava transkripsiyonu (Web 2)

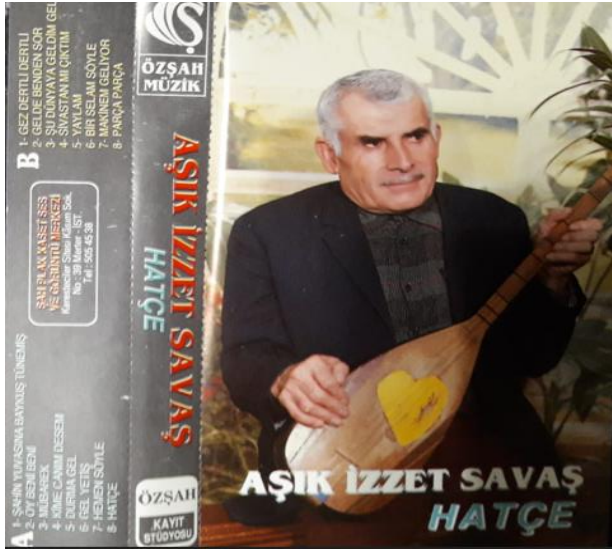
Bu kültürel havza içindeki topluluklara arasında, inançsal temaslar (cem yürütme), komşuluk, çapraz evlilikler ve ortak eğlence organizasyonları tertip etme gibi durumlarla kültür alışverişi yaşanmaktadır. Topluluklar arası kurulmuş bu etkileşim, doğal olarak yörenin müzik kültürüne de yansımış; benzer icra biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Emlek bölgesinde eserlerde genellikle hüseyini, uşak ve gülizar makam dizisi kullanılmıştır. Bölgede okunan kırık havalar ise usul ve makam yönünden çeşitlilik göstermektedir. Emlek bölgesinde icra edilen uzun havalar genellikle beş, altı ses sahası içinde seyretmektedir. Emlek bölgesinden bir mahalli sanatçı ya da âşıktan ses kaydı alındığında o bölgeyi tanıyan kişiler eserin Emlek ağzı olduğunu söyleyebilir. Yöre müzik kültürünü temsil eden son dönem âşıklar, âşık Veysel, Hasan Devrani, Fazlı İyigöze, Durmuş Çetinkaya, Mehmet Özkan gibi isimler bölgenin müzik özelliklerini bilmekte ve iyi bir şekilde icra etmektedir. Bölgenin son dönem âşıklarına bir diğer örnek Âşık İzzet Savaş'tır.

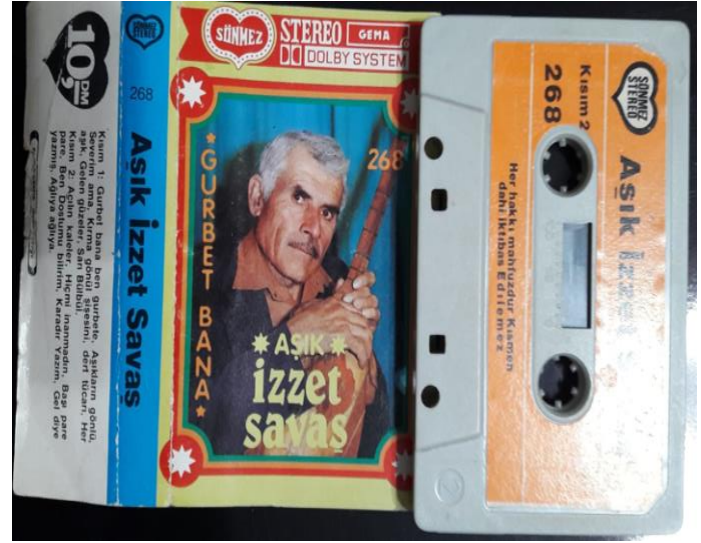
Emlek Yöresi Aşıklık Geleneğine İzzet Savaş'ın Katkıları

İzzet Savaş 1933 yılında Emlekhüyük köyünde dünyaya gelmiştir. Doğumu sırasında annesi kaybeden âşık akrabaları tarafından büyütülmüştür. Küçük yaşta annesini kaybetmesi, yoksulluk, çalışmak zorunda olması gibi sebeplerden dolayı köyün kadınları yörede eziyet anlamında kullanılan “aziyet” lakabını İzzet Savaş için kullanmışlardır. Emlek bölgesinin önemli isimlerinden biri olan Âşık Ali İzzet Özkan'la aynı evde büyümesi âşıklığı adına önemli bir dönüm noktası olarak ifade edilebilir. Âşık İzzet Savaş, Ali İzzet Özkan'ı ustası olarak görmüş, yaptığı albümlerde en çok Ali İzzet Özkan'ın eserlerini okumuştur. İhsan Öztürk iki âşık arasındaki ilişkiyi yaptığımız kişisel görüşme sırasında şu şekilde ifade etmiştir. “İzzet Savaş, Ali İzzet Özkan'dan çok iyi söz ederdi. Bir sohbetimiz sırasında sazını hiç esirgemezdi benden ben daha çocooğudum dedi. İzzet babanın annesi ölünce Ali İzzet Özkan ona hamilik yapmış”(İhsan Öztürk, Kişisel İletişim 28.12.2022). Emlek bölgesi, âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinin bulunduğu bir merkezdir. Âşık Veysel, Hasan Devrani, Fazlı İyigöze, Durmuş Çetinkaya, Mehmet Özkan yöre âşıklarından birkaçıdır. Âşık İzzet Savaş yukarıda saydığımız âşıklarla düğün, toplantı, şenlik, anma etkinliği vb. etkinliklerde bir arada bulunmuş ve muhakkak âşıklığı adına bu ortamlardan beslenmiştir. Âşık İzzet Savaş'ın söz müzik kendine ait toplam 5 eseri bulunmaktadır. Âşığın güçlü yönü diğer âşıkların şiirlerini alarak bestelemesidir. Beste yazma yönü o kadar gelişmiştir ki şiir yazar âşıklar şiirlerini bestelemesi için âşık İzzet Savaş'a vermektedir. Âşığın küçük oğluyla yaptığımız kişisel görüşmede “Ali İzzet Özkan dedem yazdığı şiirleri babama verirmiş okusun diye” ifadelerini kullanmıştır (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022). Bölge müzik kültürünü iyi bir şekilde yansıtan âşık 11.9.2004 tarihinde vefat etmiştir.

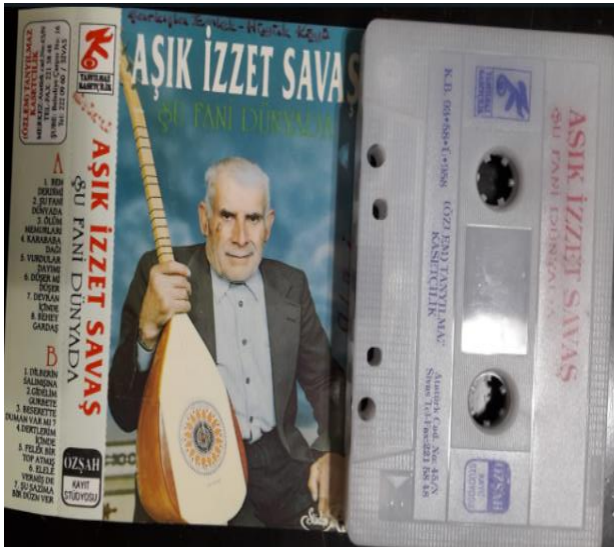
Âşık toplam 4 albüm çıkarmış, bu albümlerde 63 eseri seslendirmiştir. Şekil 5’de albüm kapakları paylaşılmıştır. Bu albümlerde başta yöre âşıklarından Ali İzzet Özkan olmak üzere Kul Sabri, Hüseyin Gürsoy ve Hasan Tural gibi isimlerin eserlerini seslendirerek yöre müzik kültürüne katkılarını sağlamıştır.

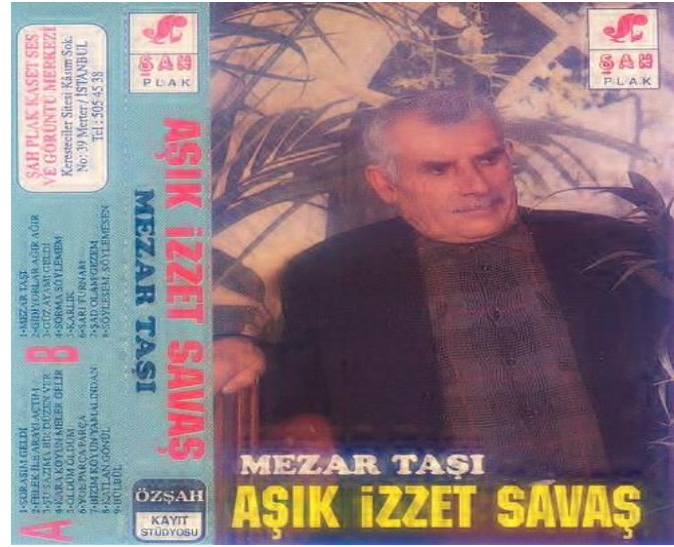
Hatçe Albümü

Gurbet Bana Albümü

Şu fani Dünyada Albümü

Mezar Taşı Albümü

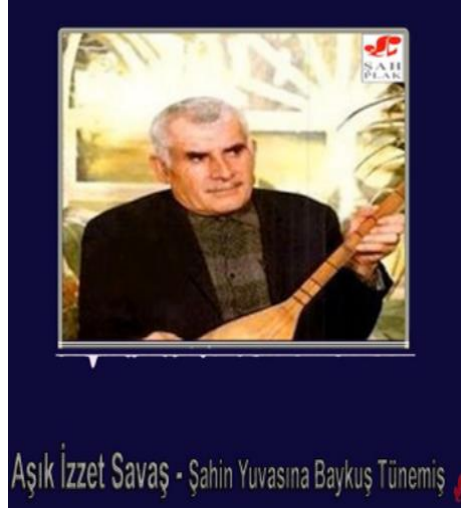
Şekil 5. Aşık İzzet Savaş'ın çıkardığı albümler

Emlek bölgesi müzik yapısı; konuşur gibi (resitatif) ve tempolu söylenen uzun havalara yöresel ağız özelliklerinin de eklenmesiyle oluşmaktadır. Bu yapıyı temsili anlamda en iyi aktaranların başında âşık İzzet Savaş gelmektedir. İzzet Savaş'ın tanınırlığı bulunduğu kültürel bölgenin sınırlarını da aşmış, TRT televizyon ve radyo kayıtlarında kendisine yer verilmiştir. Şekil 6, Âşık Seyrani'yi anma etkinlikleri sırasında çekilmiş ve TRT kanalında yayınlanmış videodan bir kesittir.

Şekil 6. Âşık İzzet Savaş'ın TRT tarafından yayınlanan kaydı. Kaynak: Arif Savaş Kişisel Arşiv

İhsan Öztürk ile gerçekleştirdiğimiz kişisel iletişimde yörenin uzun havalarını şu şekilde açıklamıştır; “Çok ağdalı uzun havalarımız yoktur. Konuşma ritminde, çok yaymadan, çok uzatmadan icra edilir. Bu uzun havaları en iyi okuyanların başında diyebilirim İzzet Savaş için” (İhsan Öztürk, Kişisel İletişim, 28.12.2022). Âşık İzzet Savaş okuduğu eserlerde yöresel ağız özelliklerini (gurban, gara goyun, getmez oldu, gış vd.) yansıtmaktadır. Emlek bölgesinde kullanılan dost, hey, ah, oy, vah, vay gibi katma sözleri de okuduğu eserlerde görülmektedir. Şekil 7, yörede kullanılan katma sözlerin bulunduğu, âşık İzzet Savaş'ın okuduğu “Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş” eserin transkripsiyonudur.

Oy oy oyy
Şahan yuvasına baykuş tünemiş
Bakın ağalar buna can mı dayanır (vay vay
vay vay)
Yalancı el ikrarını unutmuş
Aslı zat olan sözünden döner mi (ey ey ey ey,
ah yar, oy)

Şekil 7. Âşık İzzet Savaş'ın seslendirdiği “Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş” adlı eserin katma sözlerle birlikte transkripsiyonu (Web 3)

Âşık İzzet Savaş'ın "Kara koyun meler gelir" adlı uzun havayı icra ederken kalış seslerinin bir tam ses aralığındaki alt ve üst seslerine sık çarpmalar yapılması, yöreye özgü vokal icra özelliği ve âşığın vokal icra kabiliyetini göstermektedir. Eserin transkripsiyonu figür 1'de gösterilmiştir.

Figür 1. Âşık İzzet Savaş'ın okuduğu "Kara Koyun Meler Gelir" adlı eserin, vokal icra özelliğini yansıttığı bölümün notasyonu.

Halk müziğinde sib2 alanı (segah ses alanı) olarak bilinen ses sahası, Emlek yöresinde daha dik bir biçimde icra edilir. Bu ses sahası yörede kullanılan, şekil 8'de de görülen on iki perdeli bağlamada sabit şekilde bulunmaktadır. Yöre âşıklarının bu bağlamayı kullanması sonucunda dik şekilde basılan sib2 ses alanı vokal icralarda da kendisini göstermektedir. Emlek yöresinde görülen sib2 ses alanının kullanımına ilişkin örneklerle, İzzet Savaş icralarında rastlanır.

Şekil 8. İzzet Savaş'ın 12 perdeli bağlaması. Kaynak: Arif Savaş özel arşivi

Bir tam ses alt ve üst seslere yapılan atlamaların, tril olarak adlandırabileceğimiz çok daha minimal çarpmaları da özellikle uzun hava icra ederken göze çarpmaktadır. Âşığın yapmış olduğu bu minimal çarpmalar, belirli ses aralığındaki ses atlamaları, sesini kullanma becerisi, yörede takdir edilen bir vokal icra özelliği olarak görülmüştür. Bu durum yörede "gırtlığını iyi kullanmak" ifadesiyle açıklanmıştır. Bölge kültürüne hâkim yöre şairi Veysel Kaymak'la gerçekleştirdiğimiz kişisel görüşmede, âşığın vokal icra kabiliyetine vurgu yapmaktadır. "Rahmetli Âşık Veysel İzzet Savaş'ın sesini çok beğenirdi. Gırtlığı çok iyi derdi. Sesi ve gırtlığıyla ön plana çıkardı. Sesi gürlü ve güçlü bir âşıktı" (Veysel Kaymak, Kişisel İletişim, 12.09.2022). İhsan Öztürk'te âşık İzzet Savaş'ın vokal icra kabiliyetini şu şekilde anlatmıştır:

“Bölgenin söyleme biçimi vardır kuşaktan kuşağa aktarılan. Bu söyleyiş biçimini alıp kendi yorumuyla daha albenisi olan bir duruma getirmiştir eseri. İyi bir vitrinde sergilemek diyebiliriz. Yani iyi bir vitrin özelliği gösterir İzzet Savaş. Boğazına bülbül yuva yapmış sanki o söylüyor derdim. Sesi beni çok etkiliyordu. Ben benzer havaları Durmuş Çetinkaya’dan da aldım. Ezgiler aynı, vurgular yörenin özelliğini taşırdı, yani ikisini de dinlediğim zaman Emlek havasını iyi icra ediyor derim ama İzzet Savaş’ın yorumu çok farklıydı. Emlek havalarını daha albenisi olan şekle getiren İzzet Savaş’ın ses rengi ve duygusudur” (İhsan Öztürk ile kişisel iletişim, 28.12.2022).

Şekil 9. İzzet Savaş’ın bölgenin müzikal yapısını ve ses karakterini gösterdiği kayıt örneği

İhsan Öztürk’ün vitrin olarak tanımladığı durum, aslında makalenin de başlığı olan âşık İzzet Savaş’ın gelenek içerisindeki temsili rolü ve katkılarıdır. Bu rolle birlikte usta malı birçok şiiri bestelemiş, bölge müzik kültürüne katkı sağlamıştır. TRT nota arşivinde de havalandırmasının kendisine ait olduğu, kaynak kişi olarak sayılan eserleri de bulunmaktadır. 21 repertuvar numarasıyla Nida Tüfekçi’nin İzzet Savaş’tan derleyerek notaya aldığı “Gel Ha Gönül Havalanma”, 4532 repertuvar numarasıyla TRT İstanbul Radyosu THM Müdürlüğünün İzzet Savaş’tan derlediği ve Ahmet Turan Şan’ın notaya aldığı “Kırma Gönül Şişesini” ve 367 repertuvar numarasıyla İzzet Savaş’ın kaynaklık ettiği “ Vefasız Yar Bana Gel Diye Yazmış” eserlerinin ilk ikisinin sözleri anonim olup havalandırması İzzet Savaş’a aittir. Üçüncü eserin söz yazarı Hasan Tural’a (Devrâni) ait olup havalandırması yine İzzet Savaş’a aittir.

Tablo 1. Gel Ha Gönül Havalanma Türküsü, figürü, derleme bilgileri ve sözleri

Yöresi	Sivas-Şarkışla	Derleyen	Nida Tüfekçi
Kaynak Kişi	İzzet Savaş	Notaya Alan	Nida Tüfekçi
THM Repertuar No	21	Derleme Tarihi	18.2.1972
1. İnceleme Tarihi	27.1.1973	2. İnceleme Tarihi	1990
 SÜRE: 80 (SAZ-) GEL HA GÖNÜL HAVANMA GÖĞ DE U NÜL ÇAN HA VA LAN MA HU MA KU ŞU (SAZ-) EN Gİ NOL GÖ BİL MEYEN LER NÜ LEN Gİ NOL A TAR TA ŞI (SAZ-) DÖN YA MA LI EN GİN LİK GÖ NA GÜ VEN ME EN Gİ NOL EN Gİ NOL GÖ		Gel ha gönül havalanma Engin ol gönül engin ol Dünya malına güvenme Engin ol gönül engin ol Şu dünyanın hali böyle Yalan yahşi geçer şöyle Söyledikçe engin söyle Engin ol gönül engin ol Gökte uçan huma kuşu Bilmeyenler atar taşı Enginlik gönülün işi Engin ol gönül engin ol Teslim Abdal sözüm haklı Sözümün yalanı yoktur Engin söyle büyüklüktür Engin ol gönül engin ol	

Tablo 2. Kıрма Gönül Şişesini Türküsü, figürü, derleme bilgileri ve sözleri

Yöresi	Sivas-Şarkışla	Derleyen	TRT İstanbul Radyosu THM Müdürlüğü
Kaynak Kişi	İzzet Savaş	Notaya Alan	Ahmet Turan Şan
THM Repertuar No	4532	Derleme Tarihi	7.10.2004
		1.Söz Kırma gönül şişesini Yapan bulunmaz bulunmaz Yıkma hakkın binasını Ören bulunmaz bulunmaz Bağlantı Güzel şah neyden geliyin Salını salını salını Gelir sevdiğimin göçü Dolanı dolanı dolanı 2.Söz Taşı aşkın dalgasını Çekmeli dost belasını Bu melamet hırkasını Giyen bulunmaz bulunmaz Bağlantı 3.Söz Aşk perişandır şaşkına Hak yardım etsin düşküne Kerem gibi yar aşkına Yanan bulunmaz bulunmaz Bağlantı	

Sonuç

Emlek bölgesinin kendine ait müzik kültürü bulunmaktadır. Uzun ve kırık havalar bölgenin ağız özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle uzun havalarda görülen resitatif ve tempolu okuma Emlek yöresi uzun havaları diğer havalardan ayırmaktadır.

Yörede on iki perdeli bağlama, davul ve zurna çalgıları yaygın olarak kullanılmaktadır. On iki perdeli bağlamada si bemol2 ve fa diyez3 sesinin daha dik basılması yörenin vokal icrasında da kendini göstermektedir. Emlek yöresinde kullanılan makam dizilerine bakıldığında hüseyini, uşşak ve gülizar dizilerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İzzet Savaş'ın dört albümünde yer alan 63 eser incelendiğinde benzer biçimde ağırlıklı olarak hüseyini, uşşak ve gülizar makam dizilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

İzzet Savaş Emlek bölgesi müzik kültürünü en iyi şekilde aktaran âşıkların başında gelmektedir. İzzet Savaş'ın yaşadığı bu kültürel havza içerisinde kurduğu temaslar ve yakın ilişkiler İzzet Savaş'ı temsili anlamda özel bir yere koymaktadır. Zaman içerisinde bu temsil yöre halkı ve âşıkları tarafından kabul görmüştür. Ali İzzet Özkan'ın dinlemekten çok keyif aldığını ifade etmesi, Âşık Veysel'in sesine övgüler yapması, Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet Özkan gibi önemli isimlerle aynı

sohbet-muhabbet ortamında yetişmesi ve diğer bölge âşıklarıyla etkileşim içerisinde olması, bağlama çalması, kendi eserlerini ve usta malı eserleri icra etmesi gibi özellikler İzzet Savaş'ın bu gelenek içindeki yerini vurgulamaktadır. Halkın İzzet Savaş'ı, sevilmesi ve hâlen dinlenmesi halk tarafından İzzet Savaş'a duyulan sevgiyi ve âşığın bu kültürel bölgedeki konumunu göstermektedir.

İzzet Savaş'a özel vokal icra yeteneği (yanaşık sesler arasındaki sık çarpımlar ve atlamalar) özellikle uzun hava icrası sırasında görülmektedir. Bu vokal icra özelliği âşıklar ve halk tarafından takdir edilmiş ve dinlenmiştir. Emlek bölgesi müzik kültürüyle örtüşen ağız özellikleri, katma sözleri, işlediği konular, çalgı icrasıyla bölge müzik kültürünün devamlılığı ve aktarımını sağlamıştır.

İzzet Savaş bölge kültürüne ve geleneğe şiirleri havalandırma özelliğiyle hizmet etmiş, eserlerin günümüze ulaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. İzzet Savaş'ın çalgı ve vokal icra özellikleri incelendiğinde Emlek bölgesi müzik kültürünü yansıttığı ve bu kültürün tanıtılmasında önemli bir rol üstlendiği ifade edilebilir.

Yazar Özgeçmişi

Mehmet Der 1998 yılında Sakarya'da doğdu. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümünü kazanarak lisans eğitimine başladı. 2019 yılında lisans öğrenimini bitirdi. 2020 yılında eğitimine başladığı yine aynı üniversitenin sosyal bilimler enstitüsünde Temel Bilimler Anasanat Dalı, Müzik Bilimlerinde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Halen Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk halk müziği Ses Eğitimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Mahir Mak Lisans eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında tamamladıktan sonra yine aynı üniversitenin sosyal bilimler enstitüsünde müzikoloji ve müzik teorisi programında yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. Müzikoloji ve Etnomüzikoloji alanında çalışmalarını yürütmektedir. Halen Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Çalgı Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Kaynaklar

- Akdağoğlu, T. (2021). *Kuzeydoğu Anadolu Âşık Havaları Üzerine Birinceleme (Kars, Ardahan, Artvin)*. Yüksek Lisans Tezi. Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı. Ardahan, Türkiye.
- Dinçal, A. (2018). *Ben Şiiri Böyle Yazdım Hasan Devrani*, Ankara: Emod Yayınları
- Yıldırım, A. (2010). Emlek Alevi Coğrafyası. "Yol" Bilim, Kültür, Araştırma Dergisi 32, 15
- Tuncalı, A. İ. (2000). *Emlek Alevi Âşıkları*, Ankara: Kızılırmak Yayınları
- Kaya, D. (1994). *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, Sivas: T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Moran, Ö. (2015). *Emlek Ağzı Uzun Havalar*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı. İstanbul, Türkiye.

Bireysel görüşme

İhsan Öztürk ile bireysel görüşme, 28.12.2022

Veysel Kaymak ile bireysel görüşme, 12.09.2022

Web Siteleri

Web 1. <https://baglamaci.com/genel/dede-sazi-nedir.html>

Web 2. https://youtube.com/watch?v=4ILRBcy5A-A&ab_channel=OzanlarOdas%C4%B1

Web 3. https://youtube.com/watch?v=GJH57xnzwWc&list=OLAK5uy_lHBOce2Le04Lht3eiq57L-Wx57frZU5xs&index=6&ab_channel=%C5%9EahPlak

A study on the minstrelsy tradition of Emlek Region: the example of Âşık İzzet Savaş

The rooted structure of the minstrel tradition in history, regional differences and diversity have increased the number of studies on the field. Emlek, which is one of these cultural regions, and Âşık İzzet Savaş, one of the important representatives of this area, stand in an important place for the representation and understanding of the tradition. Emlek region has a unique place in the Anatolian minstrel tradition with regional differences. There is no academic study on Âşık İzzet Savaş, one of the last representatives of this cultural field, who raised minstrels such as Pir Sultan Abdal, Âşık Kamter, Âşık Veli, Âşık Agâhi, Âşık Kul Sabri, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali İzzet Özkan. In the focus of the study, besides the questions of what is the position of İzzet Savaş in the Emlek region minstrel tradition, what are the features that distinguish İzzet Savaş from other minstrels in this tradition? Answer to sub-questions such as. In the study, narrative and document analysis from qualitative research methods were used. The art life of İzzet Savaş was created by the method of narration. Visual, auditory and literary material on the subject has been reached with the document analysis method, and few sources written on the minstrel tradition of the Emlek region have been examined; semi-structured interviews were made with the close circle of Âşık İzzet Savaş, and it was tried to determine the life of the lover, his love and his place in the tradition of minstrelsy.

As a result of the research, vocal, instrumental and structural features in Emlek music culture were determined and it was determined to what extent İzzet Savaş reflected these features. İzzet Savaş's unique vocal performance characteristics were emphasized rather than Emlek cultural field.

Keywords: Sivas, Emlek Region, İzzet Savaş, Anatolian Minstrel Tradition